

José Manuel NAREDO, *La economía en evolución. Historia y perspectivas de las categorías básicas del pensamiento económico*. Madrid, Siglo XXI, 1987. xi + 538 ps.

Aquest llibre constitueix una excel·lent contribució a les ciències socials des de postulats ecologistes. Conté una extensa crítica de les idees bàsiques de la teoria econòmica convencional i l'esbós d'un enfocament alternatiu, denominat per l'autor «ecointegrador». En síntesi, Naredo planteja que el sistema econòmic ha d'ésser contemplat com un sistema obert, desequilibrat i dependent del medi ambient, i no com un sistema tancat, equilibrat i limitat als béns apropiats i valorats que es consideren produïbles.

Les preguntes fonamentals a les quals vol donar resposta el nostre autor són: «¿Qué papel ocupa la economía dentro de las ciencias sociales? ¿Qué relación tiene con la ideología dominante en la civilización industrial? ¿Qué función desempeñan de hecho sus especialistas?» (23-24). Per esbrinar-les considera que cal «descubrir los presupuestos sobre los que se asienta la ciencia económica, explicitar las limitaciones inherentes al aparato conceptual y al lenguaje comúnmente empleados en ella» (24). Per tant, vol «desvelar los presupuestos meta-científicos que han dado origen y modelado la llamada ciencia económica» (7), i creu que «la mejor forma de evidenciar los presupuestos que subyacen a un enfoque científico determinado es analizar el contexto que lo hizo emerger en un cierto momento e imponerse a las otras interpretaciones al uso» (1).

L'obra té sis parts, que esquematitzen el cicle complet d'evolució del «sistema de pensament econòmic», des de la seva gènesi fins a la seva culminació i decadència, i acaba amb uns apunts orientats a dissenyar una nova visió global, «ecointegradora».

És impossible avaluar d'una manera acurada en unes poques planes el contingut d'aquest llibre, perquè l'autor ha volgut dibuixar-hi una immensa panoràmica on barreja història del pensament econòmic, reflexions epistemològiques, anàlisi dels conceptes clau de la teoria econòmica convencional, sociologia cultural i fins i tot discussions sobre la noció de «matèria», la termodinàmica o la teoria general de sistemes. Per als lectors amb presses o molt enfeïnats, cal recomanar especialment el capítol 19, «Los recursos naturales y la ciencia económica», que és el millor capítol del llibre, una esplèndida meravella.

Pel cantó teòric, són força convincents els plantejaments crítics a l'enfocament peculiar de l'economia estàndard. Tot i que moltes de les objeccions centrals en el mateix sentit ja han estat exposades i difoses per Nicholas Georgescu-Roegen durant els últims vint anys, Naredo ha realitzat un meritori esforç per aprofundir aquestes idees i posar-les a l'abast d'un públic no especialitzat, però amb un mínim de sensibilitat i cultura. Potser convé recordar un cop més que les orientacions bàsiques de l'economia acadèmica solen deixar de banda el marc o entorn en què es desenvolupa l'activitat econòmica. Per afegit, les reflexions sobre el futur immediat oculten sovint els efectes a llarg termini de l'activitat industrial moderna. El resultat és la manca d'estudis prospectius sobre bases teòriques sòlides i fins i tot un cert descrèdit de l'economia acadèmica pel que fa a la seva capacitat d'establir previsions futuristes asenyades.

Això no és cap secret: la ciència econòmica convencional es troba mal proveïda per explicar i pronosticar les tendències a llarg termini de les economies reals. Sens dubte, hi ha alguns atenuants obvis: l'enorme complexitat dels sistemes socials i la variabilitat immanent de molts paràmetres decisius. Però també cal apuntar els defectes intrínsecs. Posar esment de manera primordial sobre els objectes «valorables i bescanviabls», contemplar les activitats eco-

nòmiques com a processos unidireccionals que porten dels «factors de la producció» a la generació de «béns de consum», escamotejar la temporalitat inherent a tots els processos transformadors, ignorar el parasitisme de les activitats industrials sobre el marc ecològic, vet ací alguns dels trets típics de l'economia convencional o estàndard.

Aquest és el terreny en què se situa l'obra de referència. Tot i ser excessivament prolixa, amb moltes idees i suggeriments força esbiaixats, amb imperfeccions de detall, el llibre de Naredo és, tanmateix, un dels pocs textos importants publicats a Espanya els últims anys, una notabilíssima contribució teòrica, programàtica i política en l'àmbit de les ciències humanes i les tecnologies socials.

Al meu entendre, la part més valuosa i reeixida és la crítica de l'enfocament econòmic estàndard, perquè tracta de flux renovable els recursos naturals, molts dels quals són estocs irremplaçables. Això no és cap minúcia teòrica ni un fet analític secundari. Això vol dir que les xifres de la comptabilitat nacional o les populars taxes de creixement econòmic són mesures inevitablement ambigües, incoherents amb els principis econòmics establerts; breu, pseudo-quantificacions. A més, el fet de subratllar les interdependències sistèmiques i la importància decisiva del substrat material sobre el qual operen els sistemes industrials d'avui i sobre el qual viu —en definitiva— la civilització moderna, fa palesa la precarietat del nostre món i el seu tarannà parasitari i depredador. La prodigalitat actual no és perdurable; en conseqüència, a partir d'aquestes consideracions, sorgeixen d'una manera immediata algunes orientacions generals, tant positives com negatives, si hom vol construir dissenys de futur raonables i previsors. En aquest sentit, el llibre de Naredo és alhora un repte ineludible per a l'acadèmia i una rica font de suggeriments i arguments per als lectors crítics o simplement decebutos davant els minsos resultats substantius de la més prestigiosa de les ciències socials. En definitiva, només esquemes analítics capaços de respondre i de digerir les dificultats assenyalades mereixen ser considerats seriosament des d'un punt de vista científic, tot i que les velles idees poden sobreviure com a eines d'adoctrinament ideològic durant molt de temps.

Aquestes són, al meu entendre, les grans virtuts del llibre. També voldria fer esment del que em semblen febleses en algunes línies col·laterals de l'argumentació. El substrat filosòfic —per qualificar-lo d'alguna manera— no em sembla gaire convincent, perquè no resulta gaire persuasiu apellar a autoritats com Erich Fromm, Michel Foucault o Jean Baudrillard com a guies filosòfics, ni constitueix un corrent engrescador la concepció conreada per Sneed o Stegmüller. Així mateix, quan un veu la utilització d'opinions de físics com a arguments vigents i vàlids per tal de desqualificar les aspiracions cap a una «objectivitat científica», o es troba amb referències elogioses de quelcom tan misteriós com és ara el «mètode dialèctic», no pot deixar de manifestar incomoditat o, almenys, perplexitat. Alguns rebrots irracionalistes aquí i allà augmenten aquest malestar.

També caldria anotar un seguit de puntualitzacions a les anàlisis històriques que Naredo empra per apuntalar el seus plantejaments. La concepció de la història de les idees resulta una mica superficial i esquemàtica, i moltes interpretacions força discutibles. Així, considero arbitrària la data de naixement atribuïda a l'economia política com a ciència; no comparteixo el seu judici sobre els «aritmètics polítics» ni sobre els fisiòcrates; em sembla molt esbiaixada la seva lectura de Marx; tampoc no em convenç la interpretació que es proposa del que jo anomeno «contrarevolució marginalista», ni la ubicació de Marshall.

Les crítiques dels principis generals i dels supòsits bàsics de la teoria de l'equilibri general constitueixen un bon condensat d'idees conegudes, però po-

ques vegades recollides de manera sistemàtica. Tanmateix, em sembla fallit i sense interès l'intent d'establir un presumpte isomorfisme entre els preus d'equilibri en models de pur intercanvi i el model físic de la palanca, encara que Naredo sembla trobar-ho ben aclaridor.

Penso, emperò, que no és ara el moment —ni val massa la pena— de capficar-se en discussions sobre aquests afers, puix que en el fons em semblen qüestions absolutament secundàries pel que fa als missatges centrals d'aquesta obra. El projecte de Naredo és massa ambiciós per ser danyat per petits errors, defectes o limitacions. El que ell reclama és coherència entre el pensament econòmic i el marc ecològic. Les seves denúncies són, en aquest respecte, totalment pertinents i ineludibles. El camí de sortida que proposa apunta cap a un biològisme-fiscalisme que no em sembla del tot malament. Ara bé, particularment crec que l'òptim és la combinació de les orientacions analítiques —unilaterals, però amb alt grau de precisió— i globalistes —que subratllen que res no és aïllat, però que tendeixen a abocar cap a vaguetats retòriques. Dit d'una altra manera: es poden exhibir genuïnes «proprietats econòmiques» i, per tant, és legítim aspirar a una «teoria econòmica» científica i objectiva, però aquesta ciència ideal ha de complir el requisit de sistematicitat, això és, no pot partir de premisses incompatibles amb el coneixement físic, ecològic o psicològic fiable, ni arribar a conclusions incongruents amb els resultats assentats en camps veïns. Encara més, atès que no hi ha mai «actes econòmics purs», és obvi que qualsevol explicació dels fenòmens concrets requereix tenir en compte dimensions institucionals, polítiques o culturals. I puix que l'activitat econòmica empra materials i expulsa deixalles, no pot romandre al marge de les lleis ecològiques, ni menysprear les propietats físiques, químiques i biològiques dels objectes que manipula d'una manera o una altra dins la «nau espacial Terra». Articular aquestes estratègies és una tasca molt complicada, però el llibre de Naredo és una magnífica requisitòria que posa de manifest la necessitat de caminar en aquesta direcció.

ALFONS BARCELÓ

Víctor FERRO, *El dret públic català. Les institucions a Catalunya fins al decret de Nova Planta*. Vic, Eumo editorial, 1987, 606 ps.

Un llibre entre la història i els drets

Feia molta falta un treball de la categoria del de V. Ferro. Es pot dir que després de les obres del segle XIX de Pi i Arimon (1850-1854) o de Coroleu i Inglada i Pella i Forgas (1876, 1878) o de treballs més propers, prou valuosos però parcials, com els institucionals de Lalinde (1964, 1966), el silenci havia estat força notable pel que fa als temps moderns. Vicens i Vives s'havia fixat en l'etapa ferrandina (1956) o en una perspectiva hispànica (1960); l'esforç historiogràfic de Reglà va ser prou boirós pel que fa a les institucions, tot i consolidar el poc convincent concepte de neoforalisme (1956); Santiago Sobrequés s'aturà més en el dret que no pas en les institucions (1972), i Elliott va circumscriure el tema a inferir un contrast entre un ordre ideal i arcaic i un desordre real i poc modern que en definitiva decidia el caràcter en bona mesura obsolet del sistema institucional i els seus homes (1963).

Una major atenció als fets socio-econòmics que no pas als político-jurídics han ocupat una bona part de la historiografia dels darrers anys. Les tendències